

IŞİD SONRASI DÖNEMDE IRAK VE YENİ HÜKÛMET

IŞİD öncesi dönemde yerel ve federal ölçekte görev yapan siyasilerin güç kaybettiği ve diğer aktörlerin yeniden yükselişe çıktığı görülmektedir.

Feyzullah Tuna Aygün
Araştırma Asistanı, ORSAM

Iraklı seçmenler 12 Mayıs 2018’te ülkeyi IŞİD sonrası dört yılda yönetecek parlamento ve hükûmeti belirlemek üzere sandık başına gitti. Seçimlerin ardından ilk kez kullanılan elektronik kimlik tespit cihazları ve elektronik sandıklar aracılığıyla seçime hile karıştırıldığı iddia edilmiştir. Irak Parlamentosu ve Irak Federal Yüksek Mahkemesi’nin kararına göre şikayetlerin olduğu sandıklarda kısmi elle sayım yapılmıştır. Ancak bu sayım seçim sonuçlarını çok düşük bir seviyede etkilemiştir.

Yeniden sayıma göre Fetih Listesi parlamentodaki sayısını bir vekil arttırarak 49 sandalyeye ulaşmıştır. Bu atmosfer içerisinde siyasi partiler hükûmeti kurmakla görevlendirilecek en büyük parlamento blokunu kurmak üzere görüşmelere başlamıştır.

Abadi Hükûmeti mesaisinin büyük bir bölümünü IŞİD ile mücadeleye ayırırken yeni kurulacak hükûmetin, mesaisinin büyük bölümünü IŞİD’in bıraktığı izleri silmeye ayırması bek-

lenmektedir. Ayrıca yeni kurulacak hükûmet, IŞİD’den sonra kurulan ilk hükûmet olması nedeniyle Irak’ın yeniden imarında büyük bir role sahip olacaktır. Bundan dolayı hükûmeti kuracak aktörler, sadece görev yapacağı sürenin ötesinde Irak’ın geleceği üzerinde ciddi bir söz hakkına sahip olacaktır. Ancak yeni hükûmetin kurulma süreci kolay olmayacağına benzemektedir.

Hükûmeti kurmaya aday iki büyük blok kuruldu. Bu iki blokun ortak yönü ise Şii ve Sünni siyasi partileri bir araya getirmesidir. Bu bloklardan birincisi Sairun (Yürüyüş), Nasr (Zafer), Teyyar el-Hikme el-Vatani (Ulusal Hikmet Akımı) gibi Şii partiler ile Vataniye, Kimliğimiz gibi Sünni partiler ve Kürtlerin oluşturduğu Newey Nwe’nin (Yeni Nesil Hareketi) birleşmesiyle ortaya çıkan Bina ve Islah Bloku’dur. Diğer tarafta ise Fetih, Kanun Devleti gibi Şii listelerin Nasr, Kimliğimiz ve Vataniye listelerinden ayrılan parlamenterlerle oluşturduğu Bina Bloku yer almaktadır. Gayri resmî rakamlara göre her iki blok da hükûmete güvenoyu alabilecek sayıda sandalyeye sahip değildir. Ayrıca tarafların en büyük blokun tespit edilmesi için Federal Yüksek Mahkeme’ye başvurulabileceği dile getirilmektedir. Böyle bir adımın atılması üzerine ise parlamentonun ilk oturumunu tamamlaması için mahkemenin kararını açıklanması beklenecektir. Seçimlerin üzerinden dört ay geçmesine rağmen henüz parlamentonun çalışmaması ise süreci bulanıklaştırmaktadır.

Hükûmet Kurulma Sürecindeki Gecikmenin Sebepleri

Irak Parlamentosu’na yeni seçilen parlamenterler Cumhurbaşkanı Fuat Masum’un çağrısıyla 3 Eylül tarihinde toplandı. Irak Anayasası’na göre ilk oturumda parlamento başkanının seçilmesi gerekmektedir. Taraflar arasında yaşanan gerginlik dolayısıyla oturuma ara verildi. Parlamento, ertesi gün toplanmak üzere çağrıldı. Ancak siyasi taraflar oturumu boykot ederek katılmadı. Dolayısıyla parlamentonun ilk gününde parlamento başkanı seçilemedi. Parlamentonun ilk oturumuna 15 veya 17 Eylül tarihinde devam etmesi beklenmektedir. Bu sürecin yavaşlamasının temel nedenlerinden birisi Irak siyasetine büyük etki eden Ninova, Basra vilayetlerinde yaşanan sıkıntılar yatmaktadır. Ayrıca Irak Kürt Bölgesel Yönetimi’nin (IKBY) düzenlediği ve Irak Anayasası’na aykırı olan bağımsızlık referandumu sonucunda federal hükûmetin “tartışmalı bölgelere” müdahale etmesi, Kürt siyasetinde şaşkınlığa yol açarak kırılmalara neden olmuştur.

Basra

8 Temmuz 2018 tarihinde Basra vilayetinde kamu hizmetlerinin düzenli olarak sağlanamaması ve artan işsizlik oranına karşı federal hükûmetin gerekli tedbirleri almadığı iddiasıyla gösteriler düzenlenmiştir. Gösterilerin dinamikleri zaman içerisinde değişim göstermiş ve sokaklar Basralıların bütün taleplerini

dile getirmeye başladığı bir alana dönüşmüştür. Bunun üzerine güvenlik güçleri göstericilere müdahale etmiş ve can kayıpları yaşanmıştır. Bu durum üzerine gösterilerin dinamikleri tekrardan değişmiş ve güvenlik güçlerinin kullandığı şiddet protesto edilmiştir. Sosyal temelli kırılmadan önce 12 Mayıs seçim sonuçları kırılmayı önceden haber vermişti. Gayri resmî blok üye sayılarına göre; Bina ve Islah Bloku 12 sandalyeye sahipken, Bina Bloku 11 sandalyeye sahiptir. Seçimlerden sonra oluşan iki büyük blok Basra siyasetini yönlendirebilecek düzeye erişememiştir.

Ninova

Ninova vilayetinde ise IŞİD'in izleri silinerek 2014 öncesi günlere dönülemedi. IŞİD yüzünden göçmen durumuna düşen Musulluların büyük bir kısmı henüz evine dönmemiştir. Bunun altında yatan sebepler ise yerleşim yerlerinin, alt yapının zarar görmesi ve insanların henüz IŞİD korkusunu üzerlerinden atamamasıdır. Fiziki restorasyon çalışmaları ise çok yavaş ilerlemektedir. Ayrıca IŞİD öncesi dönemde yerel ve federal ölçekte görev yapan siyasilerin güç kaybettiği ve diğer aktörlerin yeniden yükselişe çıktığı görülmektedir. Bu durum ise Ninova vilayetinin de Basra gibi Irak siyasetindeki yerini doldurmasını engellemektedir. Bina ve Islah Bloku, İnşa blokuna göre daha çok üyeye sahip olmasına rağmen iki taraf da şehirdeki siyasi tarafları kontrol edememektedir.

Kürtler

25 Eylül 2017 tarihinde IKBY'de yapılan bağımsızlık referandumu sonrasında federal hükûmetin "tartışmalı bölgelere" müdahale etmesi Iraklı Kürtlerin tepkisine sebep olmuştur. Referandum sonrasında yaşanan mali kriz ise Kürt siyasetinin iki büyük partisi olan Kürdistan Demokratik Partisi (KDP) ve Kürdistan

Yurtseverler Birliği'ne (KYB) tepkilerin artmasına ve protesto gösterilerinin yapılmasına neden olmuştur. Bu sürecin Goran (Değişim) Hareketi ve Yeni Nesil Hareketi gibi IKBY'deki yerleşik siyasi kurumları eleştiren partilerin oyunun artmasına sebep olması beklenmekteydi. Buna rağmen KDP 2014 parlamento seçimlerine ulaştığı 25 sandalyeyi korumuştur, KYB ise üç sandalye kaybederek 18 parlamenter sayısına ulaşmıştır. Goran ise beş sandalye kaybederek Bağdat'a dört kişi göndermiştir. Partilerin federal hükûmetin kurulma sürecinde göstereceği performans ve elde edecekleri kazanımlar 30 Eylül 2018 tarihinde IKBY'de yapılan parlamento seçimlerini etkilemiştir. Bu nedenle Kürt partiler siyasi pazarlıklarını "tartışmalı bölgelere" geri dönebilmek için yapmaktadır. Ancak diğer Iraklı siyasi aktörler ise bu talebe sıcak bakmamaktadır. KDP ve KYB arasında varılan anlaşmaya göre iki parti "Kürt ulusal projesini" destekleyecek Iraklı gruplarla işbirliği yaparak hükûmetin kurulmasına destek vereceğini açıklamaktadır. KDP ve KYB'nin desteğini alacak blokun hükûmeti kurması ise kolaylaşacaktır.

Yeni Hükûmet

Irak'ta gerçekleştirilen beş parlamento seçimleri de içerisinde ilkler barındırmaktadır. Ancak 2018 seçimlerinden sonra hükûmeti kuracak gruplar iki büyük ödülle karşılaşacaktır. Bu ödüllerden birincisi IŞİD'e karşı kazanılan zaferi üstlenmektir. Her iki blokta da IŞİD'e karşı savaşmış gruplar bulunmaktadır. Dolayısıyla hükûmeti kuracak gruplar bu zaferi tamamen üstlenebilecektir. Bir diğer ödül ise IŞİD sonrası dönemde, Irak yeniden yapılandırılırken, sistemi kendi istek ve görüşlerine göre düzenleyebilecek olmasıdır. Bu yeniden yapılandırma, sosyal ve devlet mekanizması olarak iki boyutlu olacaktır. Bu boyutlu bir ye-

niden yapılandırma Irak'ın geleceğini tamamıyla etkileyecektir. Bu durum göz önüne alındığı takdirde yeni hükûmeti kuracak aktörlerin kimler olacağı daha fazla önem kazanmaktadır.

Seçim sonuçlarının tasdik edilmesinden sonra iki büyük blok kurulmasına rağmen hükûmet bu iki blok haricinde farklı bloklar tarafından da kurulabilir. Iraklı Şii Mercî Ayetullah Sistani seçim öncesinde yaptığı çağrıyla yineleyerek başbakanlık görevine daha önce siyasi görev üstlenmemiş yeni bir yüzün gelmesini istemiştir. Ayrıca Ayetullah Sistani hükûmetin bir an önce kurulmasını umduğunu söylemiştir. Dolayısıyla hükûmet, "Bina ve Islah" ve "Bina" bloklarından ayrılacak siyasi kitlelerin destekleyeceği yeni bir yüz tarafından kurulabilir. Siyasi kitlelerin resmî olarak bir başbakan adayı göstermemesi de bu duruma bağlanabilir. Buna rağmen başbakan adayının 329 sandalyeli parlamentoda 165 oy ile güvenoyu alması gerekecektir. Dolayısıyla blokların genişlemesi veya siyasi müzakerelerle blokların dışarıdan destek alması beklenmektedir. 22 Aralık 2018'de Irak'ta vilayet meclisi seçimleri yapılacağı için siyasi pazarlıklar vilayet meclislerinin seçeceği vali ve diğer görevliler için de sürebilir. Bu nedenle KDP ve KYB'nin alacağı tutumun önemi artmaktadır. Ancak iki büyük Kürt partisinin hükûmete dâhil olması, parlamentoya giren bütün siyasi kitlelerin katılımıyla kurulan ulusal birlik hükûmeti yerine kurulması beklenen çoğunluk hükûmeti beklentisiyle ters düşmektedir. Abadi hükûmeti, 2014 parlamento seçimlerinden sonra 8 Eylül 2014'te yaklaşık 130 gün sonra kurulmuştur. 12 Mayıs seçimlerinin üzerinden 120 günden fazla geçtiği göz önüne alınırsa yeni hükûmetin kurulmasının 2014 seçimlerinden daha uzun süreceği söylenebilir.